

# III RIIGIKOGU

6. istungjärk. **Protokoll nr. 158 (11).**

1928.

III Riigikogu koosolek 18. mail 1928  
kell 11.

Kokku on tulnud 91 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: Riigivanem **J. Tõnisson**, siseminister **J. Hünerson**, rahaminister **A. Teetsov**, sõjaminister **N. Reek**, välisminister **H. Rebane**, kohtuminister **T. Kalbus**, haridusminister **A. Möttus**, teedeminister **A. Kerem**, kaubandus-tööstusminister **J. Holberg**, põllutöominister **O. Köster**, töö-hoolekandeminister **K. Soonberg**.

## Päevakord:

1. Eesti-Tshehoslovakkia vahelise kaubalepingu ja selle lõpp-protokollki kinnitamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

2. Koolinõunikkude tasude seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

3. Kuresaare kinnistusejaoskonnas 1917. a. ärahävitatud kinnistuseraamatute ja -registre jalule seadmise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

4. Rannasadamate arendamise ja selleks krediidi määramise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

5. Ärimaksu kohta käivate seaduste muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

6. Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduse muutmise seadus — maakomisjoni ettepanek.

7. Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduse muutmise ja täiendamise seadus — maakomisjoni ettepanek.

8. Vahekohtu asjus tsiviilkohtupidamise seaduse täiendamise seadus — II lugemisel.

9. Laevasõiduameti likvideerimise seadus — II lugemisel.

10. Sõjaministeeriumile sundvõõrandatud maade kinnistamise korra seadus — II lugemisel.

11. Riigivanema, ministrite ja riigikontrolöri tasude seaduse täiendamise seadus — II lugemisel.

12. Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse täiendamise seadus — II lugemisel.

13. Välismaalastele kinnisvarade omandamise, valdamise ning kasutamise kitsendamise seadus — II lugemisel.

14. Maanteede seadus — II lugemisel.

Koosolekut juhatab abiesimees **M. Martna**, vahepeal abiesimees **R. Penno**.

Sekretäri kohal abisekretär **O. Liigand**.

Koosolek algab kell 11.15 min.

1. Päevakorra muutmise. Juhataja **M. Martna**:  
Avan Riigikogu koosoleku.

**B. Oja** (töer): Ma teen ettepaneku, 2. päevakorra-punkt: koolinõunikkude tasude seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek päevakorrast ära jätta, sest redaktsiooni komisjon on teinud ettepaneku, mis tarvitab veel kaalumist redaktsiooni komisjonis.

Juhataja **M. Martna**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud, — seega on päevakord kindlaks määratud.

2. Teadaandmine komisjonidesse antud seaduseelnõude kohta. Sekretär **O. Liigand**:  
Riigikogu juhatusel on tulnud ja komisjonidesse antud järgmised seaduseelnõud:

1. Raudteelaste kodu seadus — sotsiaalkomisjoni.

2. Riigimõisade valitsuse põhimäärus — rahaasjanduse komisjoni.

3. Alalise rahvusvahelise kohtu sundusliku jurisdiktsiooni tunnustamise deklaratsiooni maksvuse pikendamise seadus — väliskomisjoni.

4. Hüpoteegiüksuste tükeldamise ja liitmise seadus — maakomisjoni.

5. Liikumise ja elukoha muutmise seadus — üldkomisjoni.

6. Linnaomavalitsuste välislaenu eest vastutamise seadus — rahaasjanduse komisjoni.

3. Eesti-Tshehoslovakkia vahelise kauba- Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson**.

**lepingu ja selle lõpp-protokolli kinnitamise seadus — redaktsioon.**

**4. Kuresaare kinnistusejaoskonnas 1917. a. ärähävitatud kinnistuseraamatute ja -registrite jalule seadmise seadus — I lugemisel.**

seniajani üksikutele hävitatud dokumente, kuid on tekkinud vajadus seda küsimust lahendada seadusandlikus korras. Selleks on valitsuse poolt käesolev seaduseelnõu esitatud ja on kokku seatud samadel põhimõtetel, nagu Vene valitsuse poolt Peterburi notariaal-arhiivi jaluleseadmiseks antud seadus.

Üldkomisjon on valitsuse poolt esitatud seaduseelnõus üksikud parandused teinud, missugused on nimetatud üldkomisjoni seletuskirjas, ja sellepärast ma ei hakka neid korradama.

Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu vastu võtta I lugemisel.

Juhataja **M. Martna:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

**5. Rannasadamate arendamise ja selleks krediidi määramise seadus — I lugemisel.**

käsitaksid teatavaid küsimusi. Rannasadamate arendamise ja krediidi määramise seadus on sarnane, mida Riigikogu on soovinud näha; sarnastes kavades tuleks määrata teatav kava ja järjekindlus. Valitsuse ettepanek selles küsimuses on 733.000 krooni, mis 5 aasta jooksul kavatsetakse rannasadamate korraldamise alal välja anda. Kui seda summat jagada viie aasta peale, siis tuleb välja, et keskmine kulu iga aasta oleks järgmisel 5 aastal umbes 15 miljonit marka. Kogu see kava on miniatüür sellest, mis Vene ajal kavatsusel olnud rannasadamate ümberkorraldamise suhtes ja Eesti rahas arvatult üle 200 miljoni marga välja tegi, kuna praegune kava on ainult üks kolmandik sellest.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu nähtava enamusega.

Üldkomisjoni aruandja **A. Jõeäär:** 1917. aastal hävitasid Vene sõjaväelased Kuresaares kinnistusejaoskonna kirjakogu ja kinnisvarade üle peetavad kinnistuse registrid. Ainult mõned üksikud neist jäid järele. Vahepeal on kohutuministeeriumi poolt korraldusi tehtud, mille alusel

juhtumistel uuendati neid seadusandlikus korras. Selleks on valitsuse poolt käesolev seaduseelnõu esitatud ja on kokku seatud samadel põhimõtetel, nagu Vene valitsuse poolt Peterburi notariaal-arhiivi jaluleseadmiseks antud seadus.

Üldkomisjon on valitsuse poolt esitatud seaduseelnõus üksikud parandused teinud, missugused on nimetatud üldkomisjoni seletuskirjas, ja sellepärast ma ei hakka neid korradama.

Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu vastu võtta I lugemisel.

Juhataja **M. Martna:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Sulg:** Riigikogu on mitmel korral soovi avaldanud, et valitsus suuremate küsimuste kohta esineks kindlamate kavade, mis põhjalikult

kohta esineks kindlamate kavade, mis põhjalikult käsitletakse teatavaid küsimusi. Rannasadamate arendamise ja krediidi määramise seadus on sarnane, mida Riigikogu on soovinud näha; sarnastes kavades tuleks määrata teatav kava ja järjekindlus. Valitsuse ettepanek selles küsimuses on 733.000 krooni, mis 5 aasta jooksul kavatsetakse rannasadamate korraldamise alal välja anda. Kui seda summat jagada viie aasta peale, siis tuleb välja, et keskmine kulu iga aasta oleks järgmisel 5 aastal umbes 15 miljonit marka. Kogu see kava on miniatüür sellest, mis Vene ajal kavatsusel olnud rannasadamate ümberkorraldamise suhtes ja Eesti rahas arvatult üle 200 miljoni marga välja tegi, kuna praegune kava on ainult üks kolmandik sellest.

Kui vaadata seda, mis rannasadamate alal ära tehtud, siis näeme, et kogu kulud on olnud eelmise 7 aasta jooksul 134 miljonit marka, millest suuremad summad on läinud Tallinna, Paldiski ja Pärnu sadamate korraldamiseks. Tallinna sadama peale on kulutatud 91 miljonit, Paldiski peale — 19 miljonit ja Pärnu peale — 14 miljonit. Kui jagada üldkulu aastate peale ära, siis näeme, et keskmine kulu eelmise seitsme aasta jooksul on olnud 19 miljonit marka aastas. Kuna käesolevas seaduseelnõus ettenähtud summad vähenenud, siis eelarve suhtes on need kulud järgmiste 5 aasta jooksul kergem kanda, kui seni olnud.

Mis aga praeguse kava iseäralduseks on, on nimelt see, et see kava täiesti rahuldab mitte ainult üksikuid suuremaid tsentrume, vaid kogu randa, mis seni teise järku oli asetatud. Siin on terve rida üksikuid sadamaid nii Saaremaal kui ka mujal, mida kavatsetakse korda seada ja millel kahtlemata suur tähtsus on kohalikkudest oludest välja minnes. Ka peab ütlema, et see kava isegi õiglasem on, kui seni on olnud ja eriti Saaremaa huve õiglasemalt kaitseb, mis seni võib olla tarvilikult kaitstud ei olnud. Saaremaa seisukohast välja minnes peab ütlema, et rannasadamate ehitamise tähtsus on seal veel palju suurem, kui suurel maal, sest Saaremaa on merega piiratud, ilma raudteedeta ja sellega asendavad rannasadamad seal raudteid, mis Suuremaal liikumiseks on tarvitada.

Vahepeal on ajakirjanduses märkusi olnud, et selle asemel, et rannasadamate korraldamisele asuda, tuleks meil korraldada või finantseerida Riigikogu poolt kaubalaevandust. Kuid siin ei saa ühekülgne olla, ei saa ainult üht või teist teha, sest seni on, nagu andmed näitavad, valitsus nii ühe kui ka teise küsimuse tarviliku arendamise peale võimaluste piirides tähelepanu pööranud.

Komisjonis olid käesoleva seaduseelnõu kohta pikemad vaidlused, ja kuna mõnel poolt arvati, et rannasadamate küsimus nii väga tähtis ei ole, võiksid teised küsimused eesrinnas lahendamist leida. Lõpuks võeti aga komisjonis vastu seisukoht, et nii maanteede, raudteede, kui ka rannasadamate ehitamise ja korraldamise küsimusi tuleb jõudumööda ja ühtlaselt arendada katsuda. Rannasadamate korraldamiseks määratud summa on tunduvalt väiksem, kui seda teiste alade kohta tulevikus kavatsetakse määrata.

Ettepanud kavast jättis rahaasjanduse komisjon välja Tõstamaa sadama, mille asukoht leiti mitteotstarbekohane olevat ja teiselt poolt arvamisel oldi, et Tõstamaal puudub tarvilik ümbrus, mis õigustaks Tõstamaale selle sadama ehitamise. Edasi, juba alamkomis-

jonis kerkis üles küsimus, et seadusega teostada Virtsu sadama ehitamine ja rahaasjanduse komisjonis võetigi teedeministri ettepanekul sisse Virtsu sadama ehitamine, mis oleks ühenduses kitsarööpalise raudtee ehitamisega tähendatud sadamani. Selle sadama ehitamine on kavatsetud ainult siis ette võtta, kui raudtee Virtsu sadamani tegelikult välja ehitatakse. Käesolev seaduseelnõu, mis ära määrab tegevuseprogrammi 5 aasta peale, tuleb otstarbekohaseks lugeda ja selle vastuvõtmine võimaldab ehitusetöid palju otstarbekohasemalt ja isegi põhjalikumalt teostada, kui see seni on sündinud, kus selleks üksikud summad tihti võib olla juhuslikult eelarvesse võetud. Ma teen rahaasjanduse komisjoni nimel ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **M. Martna:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

**6. Ärimaksu kohta käivate seaduste muutmise seadus — I lugemisel.** Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Loosalu:** Ärimaksu kohta käivate seaduste muutmise seadus esitati juba möödunud aasta lõpul Vabariigi Valitsuse poolt Riigikogule. Rahaasjanduse komisjon seaduseelnõu arutamisele asudes, katkestas selle läbivaatamise II lugemisel valitsuse esindaja vastaval ettepanekul. Hiljem tuli valitsuse poolt uus täiendav ettepanek, mis osaliselt muutis ka esimest ettepanekut, nimelt puhtakasumaksu protsendi võtmise alal. Rahaasjanduse komisjon vaatas läbi mõlemad seaduseelnõud ja ühendas need, tehes selle juures mõningaid parandusi. Kokkuvõttes esitab ärimaksu kohta käivate seaduste muutmise seadus järgmisi põhimõtteid. Esiteks on kavatsetud, selleks et politsei tööd kergendada, maksulehtede kättetoimetamist korraldada hariliku posti kaudu. See korraldus oleks maksev nende maksulehtede kohta, mis puudutavad üldist maksustamist, üksikutel ettenägemata juhtumistel toimetatakse vana korralduse järgi — politsei kaudu. Teiseks muudatuseks oli see, et isiklikud ekspediitorid ja igasugused agendid, kes seni ei käinud maksustamise alla, nüüd aga selle alla arvatakse. Edasi on parandatud ja täiendatud töövõtete ja hangete patendimaksu võtmise norme. Peale selle on suurema muudatusena sisse võetud üksikute tööstuste äritunnistuse alla kuuluvuse liigitamine. Seni olid suuremad elektrijaamad kolmanda järgu tööstuse äritunnistuse all ja väiksemad riigikontrolli nõusolekul kuuenda järgu all. Nüüd on tekkinud niisugune olukord, et on väga mitmesuguse suurusega elektrijaamu ja neid

tuleks üksikasjalikumalt liigitada. Need on ka sellekohaselt eelnõus üksikasjalikumalt liigitatud.

Esitati veel valitsuse poolt täiendava ettepanekuna, see tähendab teise ettepanekuna metsatööstuste liigitamine. Seni sündis maksume võtmine metsatööstuste pealt nende töölise arvu järgi, mida aga otstarbekohaseks ei peetud, ja nüüdsest peale, tähendab uue eelnõu järgi, hakatakse ärimaksu võtma nende tööstuste pealt ostetud ja ülestöötatava metsa ostuhinna suuruse kohaselt.

Peamiseks ja tähtsamaks muudatuseks on see, et põhiärimaksu norme suurendatakse uue seadusega keskmiselt 100% võrra. Et ärimaks selle tõttu ei suureneks, on lisa- või puhtakasumaksu norme vähendatud nii, et kokkuvõttes ei ole ärimaksu suurenemiseга tegemist, nagu komisjonis selgus, vaid ennem ärimaksu vähenemisega. Põhiärimaksu, see tähendab patendimaksu, suurendatakse osalt selle tõttu, et siis saaks riik avansina patendimaksu näol aasta algul osa summast sisse, mis riigikassa seisukohalt tarvilik. Puhtakasumaksu normid valitsuse esimeses ettepanekus olid nii reguleeritud, et võetakse ka äriomaniku või -pidaja isiklik palk arvesse ja arvatakse puhtakasu alla kuuluvast summast maha. Teises ettepanekus oli valitsuse seisukoht muutunud, jäi endiselt puhtakasu protsendi alusele, kuid need protsendid vähendati endise 10% asemel 5, 6, 7 kuni 8% peale progressiivselt.

Tänini maksis olukord, et omavalitsuseasutuste poolt ülalpeetavad pandimajad olid ärimaksust vabad. Nüüd on aga selgunud, et mõned pandimajad peavad kauplusi ja võtavad väljaspoolt asju komisjonile müügiks. Kui juba väljaspoolt võetakse asju müügile, siis ei ole pandimaja enam oma otsekoheste ülesannete täitmisel ja ta tegevus muutub äriliseks. Seetõttu on uues ettepanekus sisse võetud, et omavalitsuseasutuste poolt ülalpeetavad pandimajad käivad ärimaksu alla. Rahaasjanduse komisjon muutis seda veel selles mõttes, et sarnased pandimajad käivad ärimaksu alla ainult siis, kui nad müüvad komisjonil olevaid võõraid asju.

Edasi tuleksid eelnõu järgi vabastada ärimaksust väiketööstused — kodutööstused, kus on 2 õpilast, kuna varemalt võisid nad pidada ainult ühe õpilase ja ühe täisealise. Õpilaste vanus oli tänini 17 aastat, komisjon võttis ülemääraks 18 aastat. Kustutati kaubandustööstuskoda, kui tööstusõpilaste tunnistuste andmise õiguslane.

Tänini saadeti maksuinspektoritele Ärimaksu seaduse järgi tuluteated 1. aprilliks, nüüd määrati selle asemel tähtajaks 1. märts.

Komisjon muutis ka seda korda, kuidas ekspertiisi tasuda. Täniini olid ekspertiisid teatavates maksuametiasutustes tasutavad riigiametnikkude gratifikatsioonide summadest, nüüd muudeti seda selles mõttes, et kõik ekspertiisi kulud jäävad riigi kanda, välja arvatud üks juhtumine, mis seaduses eriti ette nähtud.

Täniini ei olnud jaoskonnakomiteed kohustatud maksjale teatama tema asja läbivaatamise tähtaega, nüüd on maksujaoskonnad seda kohustatud tegema.

Üheks olulisemaks muudatuseks on veel see, et seni oli kolm tähtaega ärimaksu õiendamiseks, kuna nüüd on see redutseeritud kahe tähtaja peale. Valitsuse poolt oli ette pandud 1. oktoober ja 1. november. Rahaasjanduse komisjon lükkas tähtpäevad kahe nädala võrra edasi.

Tegelikus elus on tekkinud raskusi, et ühingute ja nende juhatuste poolt väljaüritavate klubide ärimaksud ei ole korralikult õiendatud. Eelnõu järgi on sisse seatud, et kui seltsi või ühingu juhatus on välja rentinud klubi või einelaua, on tema ärimaksu eest vastutav. Vabariigi Valitsuse eelnõus oli niisugune redaktsioon, et klubi või ühingu juhatuse liikmed on isiklikult solidaarselt kohustatud vastutama ärimaksu eest. Rahaasjanduse komisjon arvas, et ei või isiklikult vastutavaks teha juhatuse liiget, küll aga ühingut, kes maksu eest peaks vastutama.

Need on tähtsamad muudatused, kuna teised vähemolulised muudatused on üksikasjalikult seletuskirjas ette toodud, ja arvan, et neid siin ei tarvitse korrata.

Rahaasjanduse komisjoni ülesandel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

**L. Johanson** (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Käesolev seadus on järjekorraline maksusüsteemi paikamise seadus, seekord kaubandus-tööstuskoja retsepti järgi tehtud plaaster. Tahetakse seda seadust istungjärgu rutulise lõpetamise tähe all vastu võtta. Seega on nähtavasti seletatav ka see asjaolu, et ei ole küllalt aega olnud järele kaaluda ja härra arundaja ei ole võimalikuks pidanud isegi öelda, missugust mõju selle seaduse vastuvõtmine avaldab riigi eelarvele. Nagu seaduse viimastest paragrahvist näha, pannakse ta maksma käesoleval maksuaastal. Käesoleva maksuaasta kohta on vastu võetud riigi eelarve. Seda riigi eelarvet tehakse järjest suuremaks hulga vastuvõetud ja pooleliolevate seadustega, nagu asundusekapitali, rannaliinide, siseveeteede, raudteede ehitamise ja nõnda edasi seadustega. Kuid ärimaksu kohta käivate seaduste muutmise seadus sisaldab, andmete

järgi otsustades, tulude vähendamist umbes 40 miljoni marga võrra. Oleks ju huvitav kuulda, kuidas mõeldakse katta seda osa riigi eelarvest. Kas arvestatakse siin uuesti jälle krediitide ülejäägid? Kuid need krediitide ülejäägid on juba arvesse võetud, et eelarvet tasakaalustada. Millega siis mõeldakse seda auku riigi eelarves katta? Muidugi, kui kaubandus-tööstuskojal, kes kaitses äride huve, teatav mõju olnud valitsusele, siis on arusaadav, et valitsus on pidanud selle seaduseelnõu esitama. Aga sellejuures oleks pidanud valitsus kalkuleerima riigi sissetulekuid. Seda ta aga teinud ei ole.

Siis küsimus — kas see parandab meie maksuseadusi? Kahjuks mitte. Meie maksuseadused jäävad ikkagi puudulikuks. Siin on ainult vastutulek äri meestele. Ja ka selle seaduse juures ollakse ülekohtune, viiakse läbi põhimõte: mida väiksem, nõrgem inimene majanduslikult on, seda enam peab maksma. Nii näeme, et kaubandusliikudelt ettevõtetelt I ja II järgul on kõrgendatud põhiärimaksu 100% võrra, III — juba rohkem, IV—100—200% võrra ja viiendal järgul, kus on veo- ja kandekauplused, seal on kõrgendatud esimestel 375% ja teistel 333% võrra põhiärimaksu. Samal ajal, kus on üldiselt teistel, kui arvesse võtame lisaärimaksu, vähendatud, — neile toob see maksude kõrgendamist. Siin on läbi viidud põhimõte, et jõukamatelt veeretada makse ikka enam ja enam kehvematele kihtidele. See põhimõte ei ole meie valitsusel uus. Kõige värskem näide on siin tikumonopol. Meie teame, kuidas härra rahaminister mesikeelele ja kõiki abinõusid appi võttes tikumonopoli kaitses, lubadusi andes raudtee ehitamiseks ja tööde suurendamiseks. Hiljem on vist valitsus seisukohti muutnud, et isegi raudtee peale summasid ei anta. Lubati garanteerida, et tikud selle tagajärjel kalliks ei lähe. Kuid mis meie näeme? Seadus ei olnud veel Riigi Teatajas välja kuulutatud, kui need ennustused, mis komisjonis tikumonopoli vastuseisjate poolt ette nähti, tõestusid: tikkude hind on tõusnud paki pealt 5 marga võrra. Tähendab, rahaminister ja Vabariigi Valitsus oma operatsioonidega seadusandlikul alal on võimaldanud põhjendamatu liiakasuvõtmise operatsiooni äri meestele. See näitab, kui ausate äri meestega Eestis tegemist on. Rahvale on pandud uus maksukoorem peale, selleks peale, et katta üksikute ettevõtete väljaminekuid. Aga samal ajal, kus uued maksud võetakse käsile, kus rahvast maksustatakse nii raskelt, kui seda tikumaks on, mis teeb aastas 300—400 marka üksiku inimese peale, ja see on õige suur maks, samal ajal aga, ilma et seda põhjendataks, lüüakse eelarvele auk sisse.

See näitab, kui süsteemita ja kui järjekindlusest meie valitsus maksude alal on. Tarvis ainult press peale panna ühe asutuse poolt, kes ise ei ole ärielu alal midagi teinud ja kes ei ole meie majandusele alal mingisuguseks teguriks olnud, nagu seda meie kaubandus-tööstusministerium on, mis on eitavaks nähtuseks meie Eesti riigi elus, tarvis ainult sellel ministeriumile press peale panna, ja juba esitab valitsus ülepeakaela uue seaduseelnõu. Maksud tahavad korraldada, kuid siin tuleb hoolitseda selle eest, et see korraldamine oleks põhjendatud ja et selles valitseks süsteem. Aga käesolev seadus on lihtsalt plaaster, plaaster õieti kaubandus-tööstuskoja näpunäidetel.

**Juhataja M. Martna:** Panen hääletamisele ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta. (Hääletatakse.) Poolt on 31 häält, vastu 25 häält, seega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

### 7. Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduse muut- mise seadus — I lugemisel.

Maakomisjoni aruandja **A. Schulbach:** Käesolev seaduseelnõu on esitatud Vabariigi Valitsuse poolt, ja Riigikogu maakomisjon võttis ta vastu mõnesuguste muudatustega. Kui asuti Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduse teostamisele, siis selgus, et sellel seadusel on puudusi. Kõige suuremaks puuduseks oli, et selle seaduse põhjal võõrandati kõik kogukondade maad erandita. Selle läbi sattusid raskesse seisukorda eriti vallaomavalitsused, kes olid ostnud maid mitmesugusteks üldvajalikkudeks otstarveteks, näiteks: vallamajade ehitamiseks, koolidele, palgamaaks j.n.e. Väga mitmel poole ei saadud otsekohe ehitamisele asuda ja selle tagajärjel renditi need maad lühikese aja peale välja. Sarnaseid maid ähvardas nüüd võõrandamine ajutise rentniku kasuks. Sellepärast esitas Vabariigi Valitsus muutmise seaduse, milles peajasjalikult nähti ette Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduse kitsendamist just kogukonnamaade suhtes.

Kõigepealt näeb § 1. ette, et seaduse alt eraldatakse need maad, mis Vabariigi Valitsus kuni 8. septembrini 1927 vastava otsusega on määranud maatagavaraks linna administratiivpiiri laiendamiseks, suvitusekohtade ja aialinna asutamiseks või muude heakorra ülesannete täitmiseks. Sarnaseid otsuseid on teinud Vabariigi Valitsus Tallinna linna maade kohta. Punase joonega on märgitud maad, mis peaksid selle seaduse alt välja langema. Komisjon on oma enamuses selle otsuse heaks

kiitnud. Ühtlasi on komisjon seaduse alt välja jätnud Viljandi linna juures järve kaldal oleva maa-ala, mis Vabariigi Valitsuse otsusega 23. sept. 1927 tervishoiu kaitse alla on võetud.

Variandina on komisjonis vastu võetud ettepanek, Tallinna linnale kuuluvat maa-ala, mis Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade seaduse alla ei käi, laiendada. Edasi on tehtud kitsendusi omavalitsuste kasuks § 2. juures, mille järgi võivad nõuda maade korraldamist need kogukonnamaade rentnikud, kellel renditud maa peal on oma majapidamine. Juhuslikkude maatükkide rentnikud, kellel mingisugust majapidamist ei ole, maade eraldamist ei või nõuda.

Samuti on ette nähtud samas paragrahvis, et rentnikul on õigus nõuda ainult ühe majapidamise eraldamist, vaatamata sellele, kas majapidamist moodustavaid maid ühe või mitme iseseisva rendilepingu põhjal kasutatakse. § 3. on täiendatud terve rea eranditega, kus ette nähakse, et seda korraldamise nõudmise õigust ei ole kogukonna- ja asutustemaade kasutajail, kes seda maad kasutavad teenistusetasuna ja kui kasutajal ei ole sellel maa-alal oma eluhoonet.

Lõpuks on valitsus tulnud kogukondadele vastu maahinna tasumise suhtes. Kogukondadelt võõrandatud maade eest tasub riigikassa ja maade omandaja maksab ostuhinna pika aja jooksul riigikassale tagasi. Need on määrused, millega on vastu tulnud kogukonnamaade kasutajatele.

Edasi on muudetud maade eraldamise korda Saaremaal. Senimaksva seaduse § 20. näeb ette, et Saaremaal väikemajapidamisele, mis on korraldamise piiris, tuleb juurde anda maad kuni 8 ha, selle hulgas heinamaad kuni 3 ha. Kohapeal selgus aga, et ei ole nii palju kõlblikku heinamaad ja sagedasti võib peatalu hoopis heinamaast ilma jääda. Sellepärast näeb uus § 20<sup>1</sup> ette, et maa- ja majapidamistele antakse maid juurde riigi- ja asutustemaadest ning eramaadest, kusjuures ükski eraomandus ei või kaotada  $\frac{1}{3}$  senisest maa-alast.

On püütud vastu tulla ka eramaade kasutajatele. Maksev seadus nägi ette, et riik astus ostuhinna tasumisega toeks ainult sarnasel juhtumisel, kui maaomanik ja maakasutaja omavahel kokku ei leppinud. Kui nad aga kokku leppisid, jäi riik kõrvale.

Maakomisjon võttis vastu otsuse, et riigikassast makstakse ostusumma välja ka sarnasel juhtumisel, kui pooled on omavahel kokku leppinud. Et pooled mitte liiga kõrgete summade peale kokku ei lepiks, või kui nad on kokku leppinud suurema summa peale, seda enese taskust maksaksid, selleks võeti eel-nõusse määrus, et riigi poolt väljamaksetav

summa ei või suurem olla, kui § 22. ettenähtud normid lubavad. Peale selle on käesolevas eelnõus tehtud mõned väiksed muudatused, mis rohkem tehnilist laadi. Nii on määratud tasu kohaliku korraldusekomisjoni liikmetele, siis on muudetud kitsendus, et kogukonna- maade võõrandamise otsuse tegemisel selle seaduse põhjal peab olema  $\frac{2}{3}$  volikogu liikmetest võõrandamise poolt. Siis on tehtud veel mõned muudatused eraldatavate kohtade kinnistamise korras ja võlgujäetud summade kinnistamises riigi kasuks.

Maakomisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

**K. Tamm** (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Pean tähendama, et ka praegusel näol popsiseadus ei kõrvalda seda ülekohtu, mis ta Eesti taluomanikkudele on teinud. (L. Johanson, stp: Niisugust ülekohtu ei ole olemas.) Seda lubage mul järgmiselt põhjendada.

Teatava liigi taluomanikkude maade suhtes, mis popsiseaduse maksmise ajal ükstapuha missuguste juriidiliste vahekordade alusel teiste isikute kasutada olid, on meil ja tahetakse edaspidi maksta jätta seisukord, et osa taluomanikkude omanduses seisvaid maid võib neilt ära võtta korras, mida ei saa nimetada sundvõõrandamiseks, sest äravõetava maa eest ei anta neile ei turuhinda ega ka korralikku ja õiglast hinda, nii et maa äravõtmise kord kannab teataval määral talupoegade maa konfiskeerimise iseloomu. Niisugune seisukord võis meil välja kujuneda meie sotsialistlikkude ja meie keskrühmade tahtel. (L. Johanson, stp: Ikka see õnnetu tahe!) Välismaa sotsialistid, vastuoksa meie sotsialistide ja keskerakondade seisukohtadele, peavad talupoegadele maa allesjätmist kohaseks. Saksa sotsialist David seletab sotsialistide Erfurti nimeelse programmi kohta, et Erfurti programm on sihitud ainult suurmaapidajate maeraomanduste vastu, aga mitte taluomanikkude eraomanduste vastu.

Karl Kautsky ja Bruno Schönlaun'i poolt 1891. a. väljaantud ametliku Saksa sotsialistliku partei seletuskirjas Erfurti programmi kohta on öeldud, et nimetatud programm tunnustab talupoegade maaomandust, missugune omandus on nende majapidamise aluseks.

Nimetatud kirjatöös seletab Kautsky edasi: „Väikemajapidamistes saab ka veel peale proletariaadi võitu eraomandus produktiooni abinõude kohta edasi kestma. Talude ja käsitöölise kohtade konfiskeerimisest fantaseerivad ainult meie vastased.“

Oma 1902. a. esmalt ilmunud raamatus „Sotsiaalne revolutsioon“ seletas Kautsky:

„Veel ükski sotsialist, keda tõsiselt saab võtta, ei ole nõudnud, et talupoegade maad peaksid sundvõõrandatud või isegi konfiskeeritud saama. Talupoegadele saab lubatud olema vana viisi järgi edasi majandada. Talupojal ei ole sotsialistlikult reshüimilt midagi karta.“

Edasi ütleb Kautsky, et juba reaal-politilistel põhjustel tuleks loobuda mõttest, talupoja eraomandust puutuma hakata, sest võidurikkal proletariaadil ei oleks küllaldast põhjust talupoegadelt peksta saama minna. Selletaolised mõttekäigud on Kautsky'l ka 1919. a. ilmunud raamatus „Die Sozialisierung der Landwirtschaft“, kus muu seas on öeldud: „Talupojad olgu mureta. Nende ökonoomiline tarvilikkus saab igasugust sundvõõrandamist ära hoidma, sellest rääkimata, et juba lihtne elutarkus kohustab tungiva vajaduseta suurt rahvakihti enesele mitte vaenlaseks teha.“

Mis nüüd puutub Nõukogude Venemaa seisukohta talupoegade eraomanduse suhtes, siis on seal asjalugu järgmine: Dekreedis 8. novembrist öeldakse järgmist: „1. Eraomandus maa kohta muudetakse jäädavalt ära.“ Nii et punkt 1. väljendaks seda, et nii mõisad kui ka kõik teised eraomanduste asukohad võõrandatakse tasuta või konfiskeeritakse. Siiski ütleb sama dekreeidi punkt 2: „Talud jäävad seniste omanikkude kätte kasutada.“ 12 tundi koos viibinud Vene Asutav Kogu otsustas jaanuarikuus 1918. a. sedasama. Mail 1920. a. muudeti ära Nõukogude võimu dekreediga perioodilised maajagamised, mis novembri dekreediga olid ette nähtud. Ka pärandamise kohta väljakuulutatud keeld muudeti Nõukogude Venes veel varem ära, kui ta oli jõusse astunud. Nii et tegelikult Vene Nõukogude võim jättis Stolõpin'i maareformid 1906. ja 1910. aastast maksta.

Sovjeti internatsionaali Saksa sektsioon ütleb oma agraar-programmis 1920. a.: „Väike-talupoegade eraomandus maa- ja tööabinõude suhtes jääb puutumata.“

Oleks aeg, et Eesti Riigikogu ei oleks oma taluomanikkude vastu karmim, kui Inglismaa Iirimaa mõisnikkude vastu, ja et parlament ei näitaks taluomanikkude maaomanduse vastu vähem aukartust, kui sotsialistlik internatsionaal teistes riikides. Sarnast pealetikkumist kui meil taluomanikkude maaomanduse peale, ei ole kuski mujal.

Siin peab ütlema siiski üht, et rentnikkude ja maakasutajate kindlustamise peale on mõeldud ka mujal riikides, näiteks, Saksamaal Saksa Asutava Kogu ajal. Aga seda ei tehtud sel teel, et maade sundvõõrandamisega välja mindi. Kujunes välja rendivahekorra kaitse-seadus, mis muu seas rendinorme tõsta või alandada lubas, esimest siis, kui rendilepingud

pika aja peale olid sõlmitud ja vahepeal raha oma väärtust kaotanud oli. Tegelikult kujunes asi nii, et enamal juhtudel oli kaitset ja abi vaja mitte maa kasutajatel või rentnikkudel, vaid maaomanikkudel- talupoegadel, kes selle tõttu, et Saksa raha oma väärtuse täiesti oli kaotanud, mingisugust nimetamisvääriolist tasu rentnikkudelt ei saanud. Vahekordi lahendab erapooletu komisjon, kus eesistujaks kohtunik ja liikmeteks üks maaomanikkude ja üks rentnikkude esindaja. Sellekohane raamiseadus anti 1918. a. novembrikuul riigipäeva poolt välja ja selle seaduse alusel on nii mõnigi osariik oma juures vastava seaduse maksuma pannud. Nimetatud seadus annab õiguse, kaitse alla võtta vähemaid krunte teatud aastate kestusel. Nende kruntide kohta võib ülesseütlemisi tühistada komisjoni otsuse järgi, võib ka rendilepingut pikendada, kui komisjon selle tarvilikuks leiab. Siis võib aga ka rendilepingu enne tähtaega lõppenuks tunnustada. Aga mingisugust sundvõõrandamist või maade konfiskeerimist tähendatud seadus ette ei näe.

Siin peaks ka seda tähendama, et Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seadus käib põhiseaduse vastu, nii kuidas põhiseadusest aru saadakse kultuurriikides ja kuidas sellest eriti aru saadakse Põhja-Ameerika Ühisriikides. Ta soodustab üht kihti teise kihi arvel, missugune olukord käib vastu põhiseaduse §§ 6, 9, 19, 24 ja 26. Siin võiksin ma sotsialistidele meelde tuletada, missugust kiidulaulu välismaa sotsialistid eraomandusele laulavad, et nad siis võib olla välismaa suurte seltsimeeste jälgis edaspidi käiksid. Eraomandus maa suhtes on vabaks saanud ainult suure Prantsuse revolutsiooni tõttu. Seni olid maal igasugused koormatused peal. Talukohal oli peale rendimaksu veel igasuguseid kõrvalkohustusi või koormatusi kaks, kolm tosinat, ütleme, mõisahärra laste varrude puhul, või jälle siis, kui mõisahärra tütar mehele läks, oli kaasavara tarvis anda j.n.e. Niisugune kord kadus, ja eraomandus sai vabaks suure Prantsuse revolutsiooni tõttu. Just eraomandus maa suhtes on kõige suuremaks edu pandiks, mida võtab õigeks isegi Saksa sotsialist David, kes selles küsimuses ägedasti Rousseau'le vastu vaidles, kes ütles, et see olevat suurt ülekohtu teinud, kes oli maa üles harinud, aia ümber teinud, ja selle maa siis omaks nimetanud, ja teised olevat küllalt lollid olnud teda uskuma, et see maa olevat tema omandus. Vastupidi sellele seletab David, et see, kes seda teinud, olevat eraomanduse esivõitleja ja edu lipukandja, nii et välisriikide arukamad sotsialistid saavad sellest täiesti aru, et maa eraomandus, niivõrt kui ta praegu talupoegade käes on, peaks täiesti puutumatu olema.

**J. Vain** (stp): Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduse muutmiseseadus kannab õieti seaduse seletamise laadi. Muudatused, mis seadus praegusesse seisukorda toob, on äärmiselt väikesed, samad elemendid selgemini käsitatud, kõik on juba eelmises seaduses olemas. Samuti võiks öelda, et kõik need jaatavad kui ka eitavad küljed, mis ühelt või teiselt poolt juba algeaduse arutamise puhul esile toodi, jäävad ka parandatud seaduse puhul alles. Kui eelkõneleja märkis, et ülekohtu, mida popsiseadus 1926. a. kevadel meie taludele teinud, käesolev eelnõu ei kõrvalda, siis võib öelda, et ka seda ülekohtu, mis Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seadus popsidele tegi, käesolev seadus ei kõrvalda. Kui omal ajal kindlustati maade rentnikkudele ainult need maa-alad, mis nad olid ristikividega, aedadega või peenardega piiranud, siis praegune eelnõu ei too asjasse parandust, ning karjamaad, mida kasutasid väikerentnikud taludega ühesugustel alustel, lähevad popside käest ära, ja selle tõttu peavad popside majapidamised tahes-tahtmata ruineeruma. Faktiline status quo järelikult saab juriidilise maksvuse ainult põllu- ja osa heinamaa kohta, kuna karjamaa kohta käesolev seaduseelnõu seda maksuma ei pane. Tal on ehk siiski üksikuid jaatavaid külgi, aga ka väga palju puudusi. Ta ütleb selgemini ja kindlamini välja, et väikerentnik on õigustatud saama mitmelt omanikult renditud maatükke. Seaduses on ka ette nähtud põhjused, mis talle seda võimaldavad, nimelt ülesharimise moment uudismaana. Kuid see ei ole juurde-tulev headus sellele seadusele, vaid see on seletamine vana seaduse juurde.

Mis puutub ülekohtusse, mis härra Tamm märkis talumaade tükeldamise kohta, siis ei tarvitse välja tulla sotsialistide kirjutustega. Seda sellepärast, et ükski neist sotsialistidest ei ole sunnitud käsitama sarnast küsimust, kui meie eelseisev popside küsimus, sest et seal need küsimused varem lahendati, kuna nad meil aga Vene valitsuse ajal korraldamata on jäänud.

Teise momendina märgiksin ära linnade ja linnamaade kasutamise vahekorra. Meie valitsevad erakonnad, eeskätt äärmine parem tiib, on otsustanud sellest teha poliitilise numbri. See on teadlik vahekordade teravaksajamine ja selle tulemusena ongi valitsuse otsused, alguses linnadelt kõik võtta, pärast aga paratamatuse survel siiski mõndagi jätta, kuid juba hilja otsustades. Vabariigi Valitsus pärast popside seaduse vastuvõtmist on pidanud olude sunnil ühte ja sama küsimust kaaluma mitu korda Tallinna suhtes. Lükati kaua igasugused linnavalitsuse ettepanekud tagasi, kuid tagant-

järele on valitsus pidanud Tallinnalegi maid alles jätma. Küsimus kujunes nõnda välja, et üks osa otsuseid omandas juriidilise jõu, kuna teine osa oli tehtud hiljem seaduses ettenähtud tähtaega, ja sellepärast ei saanud neid teisiti maksma panna kui käesoleva seaduseelnõu esitamisega. (M. Martinson, põl: Ei ole ka tarvis seda juriidilist sanktsiooni seal!) Mis puutub selle tarvidusse, siis Vabariigi Valitsus ise arvab, et ta seda siiski vajab, ja antud korral pooldan ma Vabariigi Valitsuse seisukohta rohkem kui härra Märt Martinson'i oma. Juriidiliselt peab küsimus selge olema, sest Vabariigi Valitsus ei saa asju ajada seadusevastaselt.

Meil on väga palju ajalehtedes ja ka Riigikogus iga eelarve arutamise puhul juttu olnud rahva tervisest. Määratakse summasid tiisikuse vastu võitlemiseks, on moodustatud sellekohased seltsid mitte üksi pealinnas, vaid ka maakonnalinnades, kuid samal ajal sihib meie valitsuse politika sarnaspoole, et linnade elanikkudel ei oleks kohta, kuhu üks kord nädala pöörata, õhu kätte välja minna, vaid linnade lähedal olevad maad lähevad maapidajate kätte, kes tulevikus nendega väga head äri võivad teha. Tallinna lähem ümbrus on omaaegse Saksa linnavalitsuse poolt antud eraisikute kätte ja siin ei ole kuidagi avaramaid võimalusi asja heaks korraldamiseks. Vabariigi Valitsus oleks pidanud eriti hoolega ja hea tahtmisega käsutama Tallinna ümbruse küsimust, sest Tallinn ei saanud endale juurdelõikeid riigimaast, nagu seda said kõik teised Eesti linnad, nagu seda sai Tartu väga suurel määral ja nagu said Narva, Viljandi, Valga j. t. Isegi üksikud alevid said oma kasutusse palju suuremad maa-alad, kui Tallinnal praegu kasutada on viieverstalistes ümbruses. Tallinn kipub õhu hindamise mõttes arenema kahele poole: nimelt Pirita jõe poole ja mereranda mööda edasi, — kuna Lasnamäe poole ja järve taha pääsemine igatahes praeguste liikumisabinõudega väga raske on. Sellepärast peaks arvama, et linn ka neis piirides võimalikult rohkem maad enesele reserveerida sai, seda enam, et see maa põllu- ja karjamaaks äärmiselt halb on.

Maakomisjon, ära kuulates Tallinna linna rentnikkude ja linna seisukohad, ei saanud asjasse tuua selgust muidu, kui oli sunnitud välja sõitma kohapeale Pirita jõe äärde ning kohapeal asjaga tutvunema. Peab ütleva, et need rentnikud, kes pretendeerivad õiguse peale neid maid enesele omanduseks saada, on väga suurel määral maakasutajad, kuid mitte kutselt maapidajad, vaid kõrvalised isikud: ärimehed j. t. Hulk neist ei ela oma maa peal, vaid kasutavad maad, Tallinnas olles, ainult

heinaniitmiseks. Teine osa neist kasutab maad karjatamiseks, elades sellejuures oma väikestes popsikohtades teinepool jõe Nehatu valla piirides, ning toob karja päikese kätte kolme versta peale. Et meie majapidamised nii võiksid korraldatud saada, et üksikud osad majapidamisest 3 versta eemal on, selle otstarbekohasuse juures tuleb kahelda. Kui rentnikud maa kätte saavad, võivad nad selle kanarbikumaa palju kallimalt suvitusekohtadena edasi müüa. Milline see hind Tallinnas on kujunenud, selle kohta saame selguse järgmiselt: On olemas saanakohake, mida komisjoni liikmed hindasid 80.000 peale; teised arvestades sugu kõrgemalt — võida hinda tõsta kuni 150.000. Kuid teades, et maa eest edaspidi mitte 150.000 ei saa, vaid palju rohkem, nõuab saunomanik 500.000. Linn on pakkunud 400.000. Pooled arvavad, et võib kokku leppida 400.000 — 500.000 m. vahel. Seega siis osa linnavarandusest jõuaks isegi praegu, kus liikumise abinõud korraldamata, üksiku tasku minna, ja trammiliini korraldamisega tõuseksid need hinnad igatahes mitmekordseks.

Samuti võiks ära märkida teise Vabariigi Valitsuse otsuse, mis käsitab Viljandi linna küsimust. Kui Viljandi linna juurde minna, siis peaks linnavalitsuste suhtes ütleva, et linnad ei nõua enesele neid talusid, mis asuvad linnast kaugemal. Nii näiteks on Tallinnal Kurna vallas kümned talud, aga nende talude suhtes linnal nõudmisi ei ole, ja nende talude suhtes ütles maakomisjon, et linnal ei tarvitse niisugust küsimust üles tõsta, need talud võivad omaette välja areneda maaüksustena, ja võivad jääda praeguste kasutajate kätte eramanduseks.

Siin istub palju inimesi, kes tunnevad Viljandi linna, ja teavad, missugune väljavaade on Viljandi linnast üle järve. Kujutage enesele ette seda väljavaadet, kui üle järve asuv mets maha raiutakse, ära lagastatakse, missugune on see väljavaade siis? Viljandi linn ei nõudnud enesele 4 talu reserveerimist, sest talle jääb Viiratsi mõis kätte, ja seda võib ta korraldada, nii et varustatud saaksid linna haigemaja ja teised hoolekandeesutused piimaga ja teiste värskete toiduainetega. Linn nõudis enesele ainult seda kaldariba, mis võimaldaks talle alal hoida metsa, mis ilustab linna ümbrust. (J. Laidoner, põl: Aga oma järve kaldal raius ta metsa maha.) Minu teada ei ole linnapool kaldal metsa olnud. (J. Laidoner, põl: Oli Kelmiküla all, olen ise seal käinud.) Kui teie selle valge lepiku all metsa mõtlete, siis siin on igatahes mõtete lahkuminekul. (J. Laidoner, põl: Ei olnud see valge lepik, päris mustad lepad.) Minu teada, meie metsade peavalitsus valgete



leppadega ei rehkenda üldse, vaid need on alati maharaiumiseks ilma raiepiletita. Kui keegi lepad ära koristaks, siis ei saa seda metsaraiumiseks pidada. (J. Laidoner, põl: Ei ole koristatud, päris raiuti maha!) Vabariigi Valitsus, nii nagu põllutööminister märkis, kindlustas Viljandi linnale 1½ vakamaa laiuse maa-ala teisel pool järve tervishoiu piirkonda arvamisega. Mis ütleb tervishoiu piirkonda arvamine ja mis räägib linna omanduseks jätmine?

Linna elanikkudele üle järve pääseda sellele maa-alale puhta õhu hingamiseks võimalusi ei ole jäetud, sest maa kasutamine jääks kaldäärsete talupidajate kätte, kes olid seni rentnikud. Kui rentnikud ei keelanud kaldale astumist, siis nüüd eraomanikkudena nad seda teha võivad ja teevad. Et Tervishoiu seaduse alla viimine kaitseks metsa järve kaldal, selle kohta on näited olemas. Oleks seal linna-metsaga tegemist, siis igasugune raiuja läheks metsavargana kohtu alla. Nüüd on sealt metsa raiutud ja ei jäänud muud üle, kui võtta vastutusele tervishoiu määruste rikkumise eest: ta on raiunud oma metsa sealt kohalt, kust ta soovib, ja see karistus on hoopis kergem. Riigikogu liikmed teavad ise väga hästi, et need karistused, mis käsivad sundmääruste vastu eksimist, need mingisugust metsa kaitsta ei suuda, ja järelikult ei kaitse kaldariba viimine tervishoiu piirkonda Viljandi linna ilu. On raiutud, kui Vabariigi Valitsuse otsus oli teada, sellega on saavutused linna ilu suhtes käes.

**O. Pukk** (põl): Valitsuse poolt esitatud kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduse muutmise seadus, mis maakomisjonist nüüd Riigikogusse jõudnud on, ei rahulda kaugeltki neid õigustatud nõudmisi, mis eriti Saaremaa taluperemehed selle küsimuse kohta on esitanud.

Ma tahaksin siinkohal juhtida tähelepanu ühele asjaolule, ja seda nimelt sellele, et seaduse pealkiri ja seaduse tekst on üksteisega täiesti vastolus. Seaduse pealkiri kõneleb kogukonna-, asutuste ja erarendimaadest, kuna seaduse teksti on normid sisse võetud, mis puudutavad omanduseõiguse alusel kasutatavaid maid, nimelt § 1. märkus 2 ja § 20. viimane lõige. Kui meie hakkame nüüd niisuguseid üksteisele sugugi mitte sarnanevaid õiguslikke instituute ühes seaduses segi paiskama ja korraldama, siis võib see ainult arusaamatusi ja raskusi tekitada, aga ei või kuidagi olla küsimuse otstarbekohaseks lahendamiseks. See seadus ei korralda ainult rendimaid, nagu tähendasin, vaid käsitab ka omanduseõiguse alusel kasutatavate maade küsimust. Meil on aga niisuguste

juhtumiste jaoks olemas teatud õiguslikud normid ja nimelt, kui on tarvis omanduseõiguse alusel kasutatavaid maid kellegi heaks ära võtta või kasutamisele anda üldistes huvides, siis tulevad maad võõrandada. Kuid missugune on siin see üldine huvi, mille kasuks tahetakse eramaid võõrandada? Mis üldine huvi see on, kui ühelt võetakse ta omandus ja antakse teisele? (J. Vain, stp: Faktiliselt on juba võõrandatud.) Missugune üldhuvi selles on, kui näiteks Teie taskust, härra Vain, võetakse ja pannakse härra Kärneri taskusse? Just niisugusel viisil on ka see küsimus käesoleva seadusega lahendatud. Ma pean tähendama, et sellest oleks küllalt olnud, kui vastu oleks võetud see parandus-ettepanek, mis läinud sügisel tehti rkl. Teetsov'i ja minu poolt, nimelt, et § 20. viimane lõige kustutataks. Sellega ei oleks sugugi veel popsidelt ära võetud õigus juurdelõikeid saada. Nendele popsidele, kes oma maid kasutasid omanduseõiguse alusel, neile oleks kahtlemata juurdelõikeid tehtud sellele kohale, kus nad asusid servituudi õiguse alusel. Niipalju kui nad kasutasid külakonna ühismaid, proportsionaalselt sellele oleks ka juurdelõikeid tehtud ja nii oleks küsimus otstarbekohaselt lahendatud olnud.

(Koosolekut hakkab juhatama abiesimees **R. Penno**.)

Ja just niisugusel viisil oleks küsimuse lahendamine kõige otstarbekohasem. Praeguses muutmise seaduses on olemas veel mõnesugused vastolud. Nende juurde tahan ma tulla II lugemisel ja nende kohta parandusi teha. Kuna aga olemas on ka mõned väikesed paremused endise seadusega võrreldes ja eeldades seda, et II lugemisel võetakse vastu meie rühma parandus-ettepanekud, hääletab põllumeeste rühm seaduseelnõu I lugemisel vastuvõtmise poolt. (J. Vain, stp: Braavo, see on ka juba võit.)

**M. Martna** (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Rkl. Tamm arvab sellega sotsialistliku rühma seisukohti ümber lükkavat, kui ta näitab, et Saksa ja teiste Euroopa maade sotsialistid talupoegade maid puutuda ei taha. Härra Tamm, mul on lootus, kui Teie seda viisi sotsialistlikku kirjandust edasi uurite, et siis viimaks meie ridadesse üle tulete. Ma annaksin aga härra Tammele nõu, et ta sotsialistide seisukohti tänapäevani jälgiks ja jälgida püüaks.

Saksamaal, Austrias ja Inglismaal on see küsimus arenemas, on uute agraarprogrammide väljatöötamiseni jõutud. Nende uute agraarprogrammide juures ei ole vanast põhimõttest loobutud, see on talupoja omandus kui töö

omandus, peab puutumata jääma. Aga härra Tammel ei näi selge olevat, mis on meie välismaa parteikaaslaste silmas talumaa ja mis on talupoeg. Härra Tamme arvates on talupoeg see, kes omale mõisniku käest talukoha ostnud. Sotsialistide mõiste järgi on aga talupoeg see, kes maad harib. Kas haritav koht suur või väike, oma- või rendimaa on, ei tule arvesse.

Varemalt arutati, mis on kasulik, suur- või väikemaapidamine. See ei ole enam vaidluste tulipunktiks. Austria sotsiaaldemokraatide agraarprogrammis on tähendatud, et ilmkahtlemata on suurmaa harimine tulukam. Aga Saksa ja Austria sotsialistid ei kaitse ainult nende maapidajate õigusi maa peale, kelle suuremad kohad eraomanduseks, vaid ka nende õigusi, kes väikseid maid harivad ja kes oma tööga näidanud, et nad tõepoolest elukutselised põlluharijad on. Austria ja Saksa uued agraarprogrammid nõuavad, et ka väiksete talupidajate rendimaid neilt ära võtta ei või. Kes on meie popsid? Need on talupojad, põlised rentnikud — Generationspächter, kes juba aastakümneid oma maid harinud. Ka niisuguste talupoegadele peab maad kindlustatama! Kui taluomanik popsile maad harimiseks on rentinud, siis tähendab see, et temal enesel seda maad vaja ei olnud, ja selle põhjal peab arvama, et tal seda ka nüüd vaja ei ole. Igatahes on aga popsil seda maad vaja...

Peale selle tuleks järgmist asjaolu silmas pidada: maaharimine ja maapinna kasutamine ei sünni Saksamaal ja Austrias nõnda lohakalt, pillates, nagu meil, seal ei leidu niisuguseid kadastikke ega lepikuid, nagu meil, millistest ma siin juba varem olen kõnelenud. Sest kõik maa, mis vähegi võimalik oli adraaluseks teha, on Austrias ja Saksamaal selleks tehtud. Oletame, et Austrias ja Saksamaal oleksid niisugused lepikud olemas, kas siis oleks nende maade agraarprogramm niisugune olnud kui praegu? Ei! See oleks olnud kohandatud maata talupoegade huvidele. Austria programmis öeldakse, et väikemaapidajatel ja maatöölistel, kes põldu harivad, peab õigus olema, maad kogukonna abil saada.

Juba minu eelkõneleja tähendas, et teistsugused olud teistsuguste seisukohtade võtmisi määravad. Meie seisukoht ei lähe nendest lahku. Ka meie ütleme, et talunikkude maa puutumata peab jääma, ega taha me neid võõrandada. Seesama õigus on aga ka popsil oma maa peale. Maid välja rentides on talupoeg ise sellele aluse pannud. Popsidel on õigused, neid tuleb kaitsta. Pops on samuti talupoeg, kui see teinegi, ja tema maad tuleb samuti kaitsta kui teise oma. See on meie seisukoht, ja see meie õigustatud põhimõte.

Kui härra Tamm vaevaks võtaks Saksa ja Austria sotsialistlikkudes agraarprogrammides vähe edasi uurida, siis võiks ta leida, et seal võimalus on ette nähtud, kuidas popsile maad muretseda ja temale võimaldada oma perekonnaga maad harida. Meie oleme sellest kõnelenud ja rõhutanud, et meie kogukondadel seaduslik õigus peaks olema maid, mis nende omanikud ise ei hari, või aasta-aastalt hooletult harivad, neile inimestele anda, kes maad harida tahavad ja võivad. See ei oleks mingisugune eriti kommunistlik või sotsialistlik seadus, vaid kodanlik rahvaelu korraldamise seadus. Sest harimata lepik või kadarik ei ole rahvamajanduslikult kasulik, vaid kasulik võib ta olla siis, kui maa adra alla võetakse. Kuidas teevad meie parteisõbrad niisugustel juhtumistel teistel maadel? Nimelt leidub nende agraarprogrammides nõudmine, et kogukonnad on kohustatud kogukonnamaid suurendama. Kuidas seda teha? Võetakse suurmaoamanikkudelt, kellel maad näiteks üle 750 ha, ja soovitatakse kogukonnal maid, mis müügile tulevad, osta ja kui maa omandatud, seda väikepõllupidajatele anda, kellel endal vähe maad, või kellel seda sugugi ei ole. Ja see on kokkukõlas niihästi Kautsky, David'i, Hertz'i ja teiste sotsiaaldemokraatlikkude teadlaste õpetustega. Neis programmides on ka nõudmine juurde lisatud, et põllutöölisele peab korter muretsutama. Kus uusi kortereid ehitatakse, seal on kogukonnal õigus ettekirjutusi teha, kui suured ja missugused need peavad olema. Korteri muretsemise soovitatakse kogukondadele ülesandeks teha, et põllutöölised peavarju leiaksid ja kindla kodu asutada võiksid. Kogukonna korteris elav tööline on vaba tööleminekuks, kuhu ta tahab, see on — korter ei või töökohustusega seotud olla.

Kui härra Tamm meile omalt poolt abiks tahab olla nende põhimõtete täideviimisel, mis meie parteisõbrad teistes maades väikerentnikkude ja põllutöölise huvides üles on seadnud, siis võiksime härra Tammele ja kõigile teistele, kes selle poolt, tänulikud olla, mitte selles mõttes, et meie sellega ei tea kui suurt asja teostame, vaid just kõige lihtsamat, hädatarvilikumat ja vajalikumat asja.

(Koosolekut hakkab juhutama abiesimees M. Martna.)

M. Martinson (põl): Peatun paari sõnaga Viljandi linna küsimuse juures, mille kohta härra Vain ette tõi väiteid, nagu oleks Viljandi linnal tingimata tarvis üle Viljandijärve olev maariba oma kätte saada. Ta tõi põhjuseks ette, et linnadel on maad

vähe ja linnaelanikkudele on linnaümbruse maad tarvilikud tervishoidlikkudel põhjustel. Pealegi muutuda sarnased maad talupidajate käes hangeldamise objektiks, sest linnade suurenemisega kujuneda tulevikus hea võimalus neid maid kõrge hinna eest rentida või müüa. Ma ei tea, mispärast linnale suurem õigus tahetakse anda maaga hangeldamiseks, sest kui härra Vain tohib seda öelda põllupidajate kohta, siis julgen mina seda öelda ka linnade kohta. Viljandis ei ole näha, et üle järve maade peale, milliseid talumaid tahetakse linna administratiiv-piirkonda saada, läheksid inimesed kunagi suvemaju ehitama j.n.e., ei ole ka näha, et linnainimestele oleks tarvis seda kallist maad jalutamise jaoks piirata. Talupidajad, kes praegu seda maad kasutavad, ei ole kunagi keelanud seal jalutada ja ei keela seda ka tulevikus. Ka seisab see järvekallas praegu tervishoidlikult paremas seisukorras, kui siis, kui linnaelanikud sinna välja sõidavad ja kõiksugu roheliseskäigu jäänuseid maha jätavad. Ei ole ka Viljandi elanikkudel jalutusepaikadest puudus. Linn raius linna-poolt järvekaldalt suure lepiku maha, mis-pärast ei seadnud ta seda korda inimestele jalutusepaigaks, kui neist puudust tuntakse? Viljandist läheb läbi kaks ilusat oja — Valu-oja ja Uue-Veski oja — seal on inimestel küllalt ruumi jalutamiseks. Nii ei ole Viljandi linna kodanikkudel põhjust kaebuseks, nagu ei oleks neil jalutamiseks ruumi. Tervishoiu seisukohalt ei ole tarvis seda natukest maad talupoegade käest ära võtta — linna administratiiv-piirkonda. Sünnib see siiski, siis saame ainult ühe järelduse teha: siin on linnal suur maade-ahnitsemise püüd. Viljandi linn on eriti ohtralt maid saanud, ja ma ütlen, et ta ei suuda 10—20 aasta jooksul neid maid ära korraldada, mis ta käes on. Praegune Viljandi linnapea lubas 10 aasta jooksul Viljandi paradiisiks muuta, aga ma usun, et ta ei suuda seda oma silmadega näha. Häda on vaadata, kuidas kevadel ja sügisel emad oma lapsi kooli saadavad ja neid süles üle porise uulitsa kannavad. Loodagu enne kanalisatsioon, prügitatagu uulitsad ära ja sea-tagu alleed ja puiesteed korda, siis alles mindagu kilomeetrite kauguselt maid juurde nõudma. Osutub see kord tulevikus tarvilikuks, siis ma usun, et tollekordne parlament kindlasti ka võimalusi leiab, et linnale maid juurde anda. Kuid praegusel korral ei näe ma selleks mingisuguseid tarvidusi, vaid maa tahetakse põllumeeste käest ära võtta, kes neid korralikult ja viljakandvalt harivad. Korraldatagu enne need maad ära, mis linnal praegu olemas, siis on linnaelanikel küllalt värsket õhku ja jalutamiseks ruumi. Linnadel

on aga üldse praegu maade-ahnitsemise tung, millele kord piir panna tuleb.

**8. Riigikogu järgmise koosoleku aja ja päevakorra määramine.**

Sekretär **M. Juhkam** (korra kohta): Riigikogu juhatause ülesandel teen ettepaneku, pidada Riigikogu järgmine koosolek täna õhtul kell 5.

(Päevakord prot. nr. 159/12.)

Juhataja **M. Martna**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

**9. Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduse muutmise seadus — I lugemisel. (Punkt 7. järg.)**

**L. Johanson** (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Et ka linnadel maid tarvis on, selle vastu ei saa vaielda. Võtame kas või Tallinna linna. Tallinnal on elanikke, kel aeda ja maad ei ole ja kes ei saa suvitama minna maale ta-

ludesse ja suvitusekohtadesse. Neil inimestel peavad olema kohad, kuhu nad lähevad pühapäeviti ja vabal ajal, ja need kohad peavad olema linna lähedal. Näiteks sarnaseks kohaks on Tallinnal Kose ja Pirita. Neid kohti ei tohiks ära võtta linnaelanikkudelt. Mis aga teeb Tallinna linnavalitsus? Linnavalitsus annab järjest lähedalolevad kohad ära. Linnavalitsusel on ostueesõigus. Linnavalitsuse poolt on Kosel ja Pirital paremad kohad lastud minna eraisikute kätte. Pangamajapidaja Scheel'i kätte on lastud minna terve rida krunte. Terve siinpoolne Pirita kallas on aiaga piiratud, sealolemine keelatud ja inimestelt võetud väljavaade jõe ja merele. Samuti on ära minna lastud lähedalolev Veissimägi, Marienbergist rääkimata. Kosel müüakse suured krundid eraisikutele. Mis see on? Kas see on mõistlik maapolitika? Linnavalitsus tahab kaugemalt maad juurde saada, kuid küljealoleva maa laseb ära minna. Eesti ajal on vaadatud võõriti selle peale, mis omal ajal Saksa linnavalitsus tegi. Aga mis teeb praegu Tallinna linnavalitsus? Ta annab ühe krundi teise järele ära, annab Pirita ära, aga kuhu peab rahvas minema, kas tühjale Meriväljale või? Niisugune talituseviis Tallinna linnavalitsuse poolt on lubamatu, ja Riigikogu on koht, kus selle peale tuleb tähelepanu pöörata. Ei ole tähele pandud linnaelanikkude huve. Linn oleks pidanud kõik abinõud tarvitusele võtma, et Pirita ja Kose oleksid jäänud rahva kasutada. Seda tehtud ei ole, vaid maad on lastud ära minna.

Mis popsiseadusesse enesesse puutub, siis on täna hilja selle üle kõneleda, kas siin on pahempoolse tahteavalduse või õiglusega tege- mist, sest kui täna kõnelda popsiseadusest, siis lõppude-lõpuks ei ole see muud midagi kui mälestusekõne. Kui on juba maha mae- tud keegi, siis peetakse hauakõne, ja hau- kõned loetakse silindri põhjast, nad on väga ühelaadilised. Tegelikku tähtsust sel enam ei ole, sest suur osa popsiseadusest on jõud- nud teise ja kolmandasse instantsi, nii et selle üle vaielda härra Tammega, kas see õiglane või mitte, ei tasu vaeva. Igatahes tuleb ära märkida, kui pahemal poolel see tahe oli, et seadus ellu viia, et juurdelõikeid anda popsikohtadele, siis oli see kõik põhjen- datud õigusega, sest kui härra Tamm, kes väga armastab tungida minevikku, tuua näi- teid ja uurida ajalugu, kui härra Tamm seda küsimust võtab erapooletult, siis peab ta tunnustama, et popsiseadus oli ikkagi õigluseakt, võidi õiglust jällegi jalule seada, mida ajajooksul rikkuma hakatud ja rikutud. Kahju ainult, et ei suudetud teha niipalju, kui õiglus oleks nõudnud. Seda ei ole suu- detud teha ja see oli nende kaotus, kes popsiseadust on pooldanud. Siin ei ole midagi parata.

**J. Vain** (stp) (fakt. märk.): Samad etteheited Tallinna linna suhtes tehti ka maakomisjonis. Pean tähendama faktilise märkusena, et ühe suurema maa-ala, nimelt Kose pargi kohta, see etteheide ei lähe märki. Kose parki ei ole edasi müüdnud, ja selle tõttu ei ole linn saanud ostu-müügi eesõigust tarvitada. Kose park renditi 99 aasta peale. Kahju muidugi: pangahärradel on jalutada kümned hektaarid, kuna linnaelanikud peavad jalutama külje külje vastas.

**K. Tamm** (põl): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mul oleks ainult härra Martna'le vastata. Peaksin tähendama, et mina täna ei rääkinud sellest, missugusel seisukohal asuvad Saksa sotsialistid põllutöölise suhtes. Selle kohta on mul küll väga palju andmeid olemas ja tean väga hästi, missugusel seisukohal asu- vad neis küsimustes Saksa ja Austria sotsia- listid, ja missugusel seisukohal nad ülepea asuvad põllumajanduse suhtes. See on õige, et uuemal ajal Austria sotsialistid eeskätt on niikaugele läinud, kui härra Martna toonitas. Nad on asunud taluomanikkude eraomanduse kaitsele. Võib olla, on see osalt taktilistel põhjustel tehtud, et taluomanikkude poole- hoidu võita, sest kuulsad sotsialistid on ammu öelnud, et riigipööret toime panna ilma talu- poegadeta on kerge, aga võimu oma käes pidada

ilma talupoegadeta on raske. Ka on mul teada, missugusel seisukohal Saksa sotsialistid asuvad ja missuguse seisukoha nad vastu võtsid möö- dunud aastal Königsbergis või Kielis ära- peetud kongressil. Nad asusid talupoegade majapidamise kaitsele, ja Austria sotsialistid on isegi selle poolt, et vilja kaitsetollid sisse seataks. Ja on ka Saksa sotsialistid riigipäeval läinud aastal vilja sisseveotollide poolt hääle- tanud, nii et neil arusaamine põllumajandu- sest on, ehk seal küll põllumajanduslikud riigid ei ole nagu meil. Oleks soovitav, et ka meie sotsialistid võtaks omaks need Saksa ja Austria sotsialistide seisukohad.

Missugusel seisukohal Saksa sotsialistid asuvad maa suhtes, kuivõrt see maa kuulub talupoegadele, seda mina juba seletasin. Mui- dugi see on tõsi, et Saksa sotsialistid peavad kaitsma põllutöölisi ja et nad nõuavad, et põllutöölisele vähemalt rendinäol vähemal määral maad kasutada antaks. Seda on ka Saksa asunduseseadus ette näinud. Aga seal ei ole kuskil sellest juttu, et seda põllutöölise kaitset peaks sel teel teostama, et tuleks talu- omanikkudelt seda maad võõrandama hakata, vaid Saksamaal, teame meie, peavad suurmaa- pidajad osalt maid ära andma. Saksamaal peavad suurmaapidajad neis maaosades, kus suurmaapidamiste maa protsent suur, teatud ühisused looma ja maad muretsema. Nende peal on samasugused ülesanded, nagu oli Vene ajal põllupangalgi, kes maid ostis ja need põllumeestele edasi toimetas. Seal saab ka asundusefond loodud ja põllutöölised maaga varustatud. Saksamaal ei lasu rendi- kohakeste asutamise kohustus põllutöölise jaoks üksikutel maaomanikkudel, vaid kogu- kondadel. Kui minu ettepanek vastu võetakse, mille ma maakomisjonis tegin, nimelt et valla kogukondade maad jääksid puutumata, siis oleks edaspidi Eesti valdadel võimalus põllu- töölise jaoks rendikohti soetada. Seda võiks väga hästi teostada.

Peale selle saaksime põllutöölisi sel teel aidata, nii nagu minu rühmakaaslased komis- jonis ette panid, et peaks olema võimalus taludest vähemaid tükke eraldada. Seni on see meil seadusega keelatud. Minu arvamise järgi peaksime nimetatud probleemidest üle saama teisel teel, mitte aga välja minema maaomanikkude maade sundvõõrandamise, konfiskeerimise peale. Et rentnikke kind- lustada saab, on näha seadusandlusest, mis Saksamaal pärast riigipööret toime pandi. Teame ka, et rentnikkude ja omanikkude vahe- korra alust on hakatud korraldama uutal alustel Inglismaal ja Shotimaal. Nii siis võime rentnikkude seisukorda sel teel paran- dada, et rendi instituudi seame niisugusele

alusele, mis rentniku seisukorda kindlustaks. Rendi instituudi kaotamist vaja ei ole.

Selle peale, mida härra Johanson siin tähendas, võiks tähendada, et tema poolt ettetoodud asjaolud ei ole takistuseks pöpsiseaduse muutmiseks.

Lõpuastmeni ei ole selle seaduse teostamisel jõutud, maad on veel välja planeerimata. Nii et oleks päris õige aeg pöpsiseadust otsustavalt korraldada. (K. Kornel, rhv: Koosolek lõpetada!)

Juhataja **M. Martna**: Kuulen ettepanekut koosoleku lõpetamise kohta. (Hääletatakse.) Poolt on 30 häält, vastu 22 häält, seega on ettepanek vastu võetud.

#### 10. Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma erakorraline teadaanne ja läbirääkimised sel puhul.

**J. Voiman** (stp) (erak. tead.): Väga austatud Riigikogu liikmed! Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma nimel on mul au ette kanda järgmine teadaanne.

Üldist pahameelt on tekitanud seltskonnas riigikontrolöri ja ministrite teguviis riigikassast mitmekordse palga võtmises: ministri koha eest poolteise kordse, peale selle Riigikogu liikme tasu ja samuti tasu muude teenete eest — valitsuse komisjonide eest.

Kõigele sellele paneb krooni pähe praeguse välisministri härra Hans Rebase teguviis. Välisministril on riigikorter tasuta ühes sisse-seade, kütte, valgustuse ja muude mugavustega. Kuid härra välisminister võtab ka Riigikogust korteriraha 4.000 marka kuus.

Kui vaieldakse selle üle, kas ministril on õigus Riigikogu liikme tasu võtta, siis on päevaselge, et kellelgi pole mingit õigust riigilt saada priikorterit ja peale selle korteriraha. See on otse kuulmata!

Kuid sellest vähe. Välisminister, kes nüüd elab riigikortoris ja kes võtab peale selle korteriraha Riigikogust, on oma korteri välja üürinud Poola sõjaväelisele esindajale kõrge hinna eest. Välisministri tegevus on diplomaatilistes ringkondades võõrastust tekitanud, mida ka on avaldatud, peale selle kodanikkude keskel leidnud hukkamõistmist.

Leiame, et välisministri seesugune talituseviis on lubamatu.

Kõike seda arvesse võttes teen järgmise ettepaneku: „Riigikogu mõistab hukka välisministri teguviisi selles, et ta võtab Riigikogult korteriraha, kuigi enesel on maksuta riigikorter kõige sisseadega kasutada, — ja läheb päevakorras edasi.“ (J. Soots, põl: Kuidas selle Virma korteriga lugu oli?)

Juhataja **M. Martna**: Härra välisminister tegi ettepaneku, avada läbirääkimised. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on otsustatud avada läbirääkimised.

Välisminister **H. Rebane**: Väga austatud Riigikogu liikmed! Minule tehti etteheiteid, kuid pean ütlema, et olin väiksel sellele ette valmistatud. Paar tundi tagasi kõneldi ühest pommist, millega minu vastu välja tuldav. Minu vastu tuuakse kaks etteheidet.

Mina juhiksin tähelepanu ühele analoogilisele nähtusele, mis esile toodi eelarve-komisjonis. Eelarve-komisjon tõstis küsimuse, kas välisminister ja sõjaminister võivad võtta sõidurahasid 10.000 marka kuus. Eelarve-komisjon otsustas, et see raha tuleb kustutada. Välisministril ja sõjaministril ei olla mingisugust õigust sõiduraha võtta, sest neile on riigi poolt määratud auto. Kuid samal koosolekul tuli üks eelarve-komisjoni liige mõne minuti järele ja tõi seaduse välja, kus ette on nähtud, et kõik ministrid saavad sõiduraha. Eelarve-komisjon pidi seda tunnustama, et seaduseandja ise oli seadust vähe tundnud! Välisministri sõiduraha jäeti eelarvesse ja välisminister saab seda edasi 10.000 marka kuus. (J. Piiskar, stp: See on bensiniraha!) Mis bensiniraha, see on sõiduraha. (J. Teemant, põl: Mõnele oleks terpentini jaoks raha tarvis!) Mulle tehti ettepanek, esinegu mina seadusega, mille järgi välisministril õigust poleks sõiduraha saada. Kuid kui ma kuulsin, et eelarve-komisjon pooldas välisministrile ja sõjaministrile sõiduraha maksmist, siis ütlesin, et ma sarnase seadusega esineda ei või, sest Riigikogu enamus on selle vastu.

Võtame nüüd Riigikogu liikmete korteri- ja palgaraha. Mind see asi algul absoluutselt ei huvitanud. Ma ei olnud Riigikogust mingisugust palka võtnud, kui asi käimas oli. Alles siis, kui Riigikogus see kõne alla toodi ja minu kolleege riigivarasteks nimetati, ei tahtnud ma valgeks vareseks jääda, alles siis võtsin palga- ja korteriraha välja. Kui siin nüüd korteriraha ette tuuakse, siis on seaduses öeldud, et iga Riigikogu liige saab korteriraha. Enne kui ma raha välja läksin võtma, küsisin Riigikogu kantselei juhatajalt ja kompetentsetelt isikutelt, kuidas asi on, ja kui kuulsin, et iga Riigikogu liige saab korteriraha, siis võtsin ka selle välja. See seisab mul ümbrikus puutumata. Kui see tagasi nõutakse, annan selle tagasi, kui ei, annan selle heategevaks otstarbeks. Riigikogu liikme palga- ja korteriraha võtsin sellepärast välja, et näidata, et minu kolleegid mitte üksi „riigivargad“ ja mina mitte valge vares ei ole.

Edasi, minu korteri üürimise asi. Mispärast valitsuse liige, kui ta valitsuse liikmeks on saanud, ei või enam majaomanik olla? Mispärast ta ei või oma majas korterit välja üürida? (Vahelhüüded pahemalt poolt.) Ma üürisin ta sellepärast välja, et mul omal seda tarvis ei ole. (Vahelhüüded pahemalt poolt.) Ma räägin praegu korteri väljaüürimisest. Mis minu korterisse puutub, siis seisis see rohkem kui kuu aega tühi, ja mina nii rikas ei ole, et võin seda suurt korterit valgustada ja kütta, vaid tegin korralduse, et ta välja üüritaks. Nimelt on ta välja üüritud Poola sõjaväe esindajale. Kui minu üks eelkäijatest üüris oma korteri välja Itaalia esindajale ja üks endine Riigivanem Ungari esindajale, mis oli siis selles kurja, kui minu korter on välja üüritud Poola esindajale. (Vahelhüüde pahemalt poolt: Häbi on

niisugust ettepanekut teha!) Häbi ei ole see, et mina oma korteri välja üürin, mida ma ise ei vaja, vaid häbi on see, kui minule, kui Eesti välisministrile selles asjas ilmaaegu kallale tungitakse. Mina üürin oma korteri sellele, kellele ma tahan, ja Riigikogul ei ole siin midagi öelda. Kui selgusele jõutakse, et Poola esindajale ei tohi Tallinna linnas ühtki korterit välja üürida, siis ütlen ka mina ära, aga seni üürin sellele, kellele tahan.

Juhataja **M. Martna:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Voiman'i ülemineku-vormel tagasi lükatud.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 13.20 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **M. Martna.**

Abiesimees **R. Penno.**

Abisekretär **O. Liigand.**